

A group of grey geese with orange beaks are standing in shallow, rippling water. Some are on the dark, mossy rocks in the foreground, while others are further back. The background shows more water and a large rock under a clear blue sky.

Grågås & Landbruk

Digital møteplass – forvaltning, 25 April 2025

Ove Martin Gundersen

**Det finnes femten kjente
arter av gjess i verden
inndelt i to slekter:**

Anser og Branta

**Åtte av disse artene har
sin naturlige utbredelse i
Europa**

Biologi

- Langt levende
- Kjønnsmoden
- Varige par
- 4-6 egg
- Ca. 4 uker rugeperiode
- Ca. 6 uker ungeperiode (inkl. myting for foreldrene)

Ulike arter har ulik forvaltning

Kortnebbgås

Grågås

Gooseproblems?

Produced by: Jan Musch & Tijs Tinbergen
Length: 40 or 28 minutes

Shoot them? Ring them? Net them? Or scare them away by banging and blowing weird instruments and leaping up and down? This tragi-comic documentary deals with Holland's 'goose problems'. Of the 1 000 000 wild geese in Europe, at least 500 000 stay in the Netherlands during winter.

The future of these geese depends on the room they are given by agriculture.

Besides farmers, there are hunters and nature preservation supporters with divergent interests.

The film weighs the interests and motives of these groups. The main part however is played by the geese.

Shot on Spitsbergen and in Holland.

Utfordring også andre
steder i Europa...

First prize SAM festival, Laren 1990, Holland
Special Award Wildscreen '90, Bristol 1990, England

Distribution: NIS Filmdistribution Holland. P.O.-box 20006, 2500 EA The Hague, The Netherlands, 76 Anna Paulownastraat
telephone 31-70-3564205 Mr. Gé van Leeuwen and 31-70-3564204 Mrs. Henny Kegge, fax 31-70-3564681, telex 33159

International Species Management Plan
for the Svalbard Population of the
Pink-footed Goose

Anser brachyrhynchus

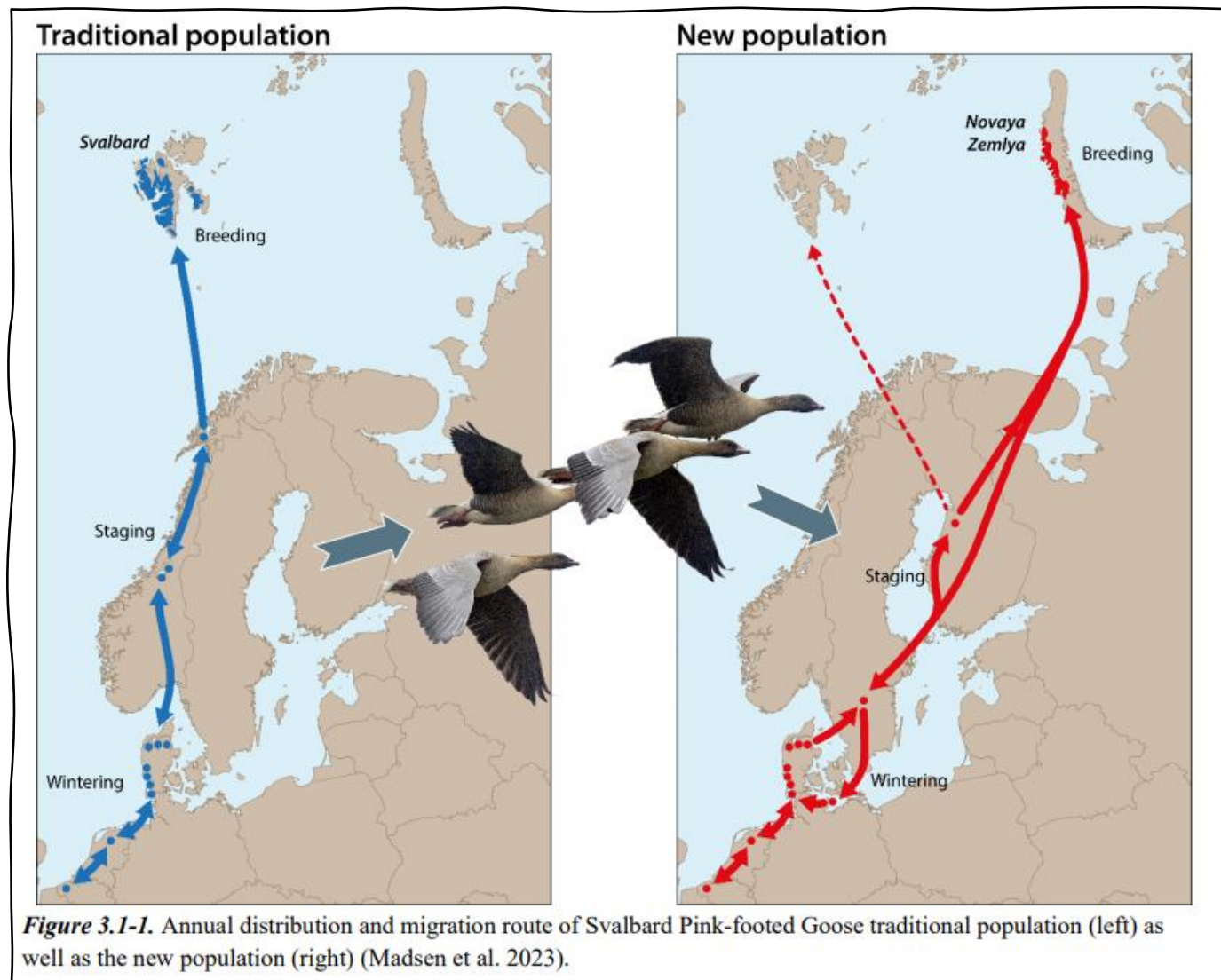

2012

Begynte med kortnebbgåsbestanden...

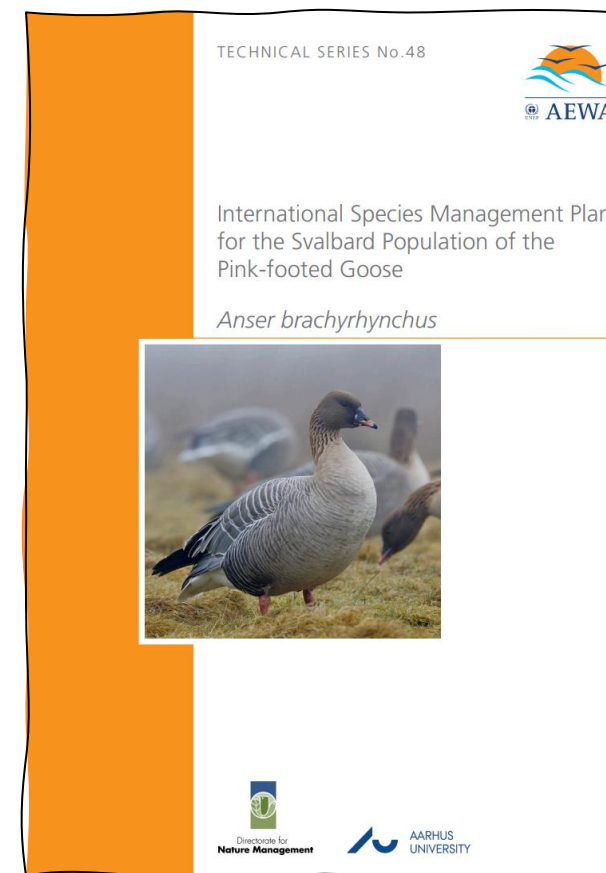
- Eksponentielt økende bestand
- Økende landbrukskonflikter
- Beiteskader på Svalbardtundraen
- Fire land involvert
- Mye kunnskap og forskningsengasjement
- Virkemidler tilgjengelig (jakt)

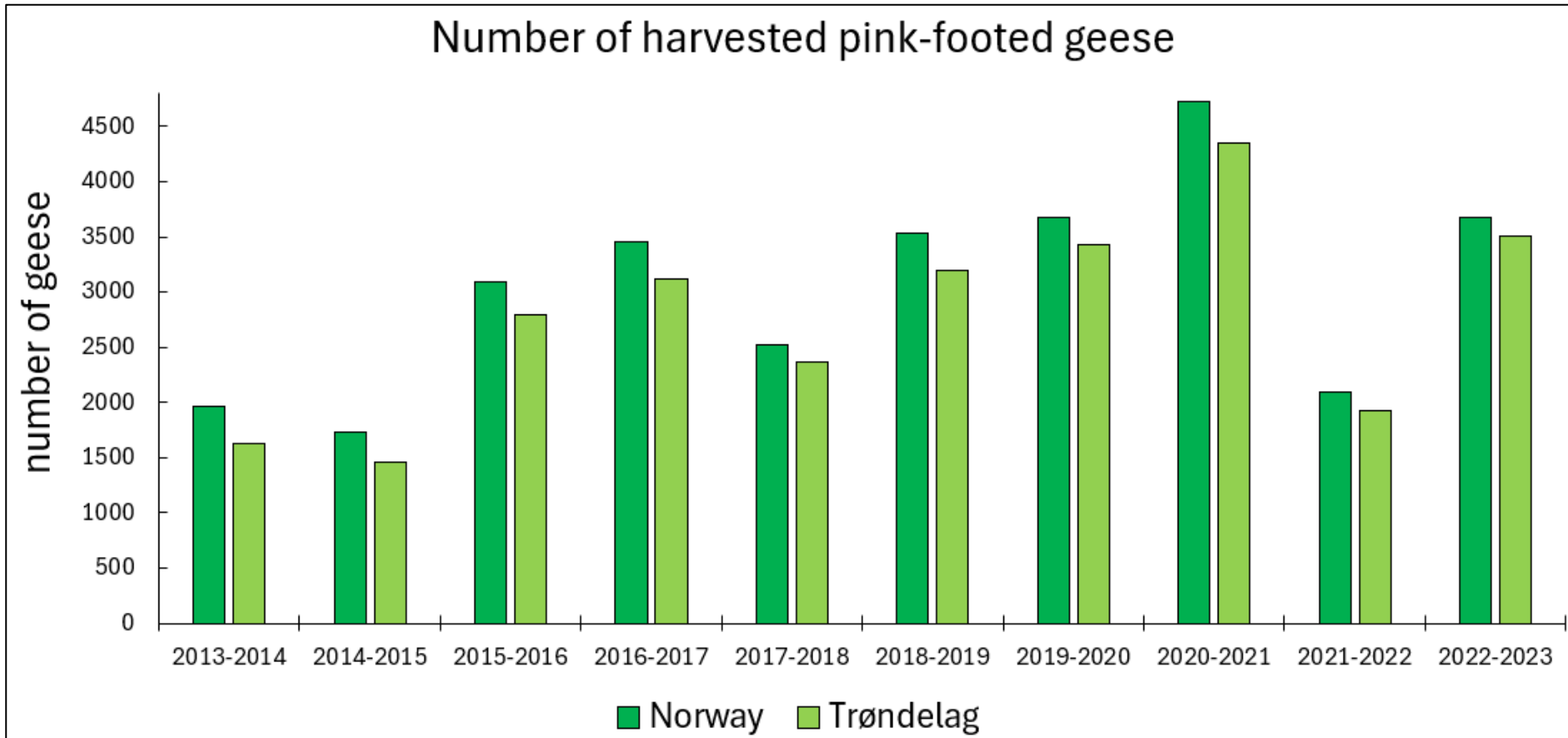
Ny trekkroute

Planen skal
evalueres
i 2024/2025

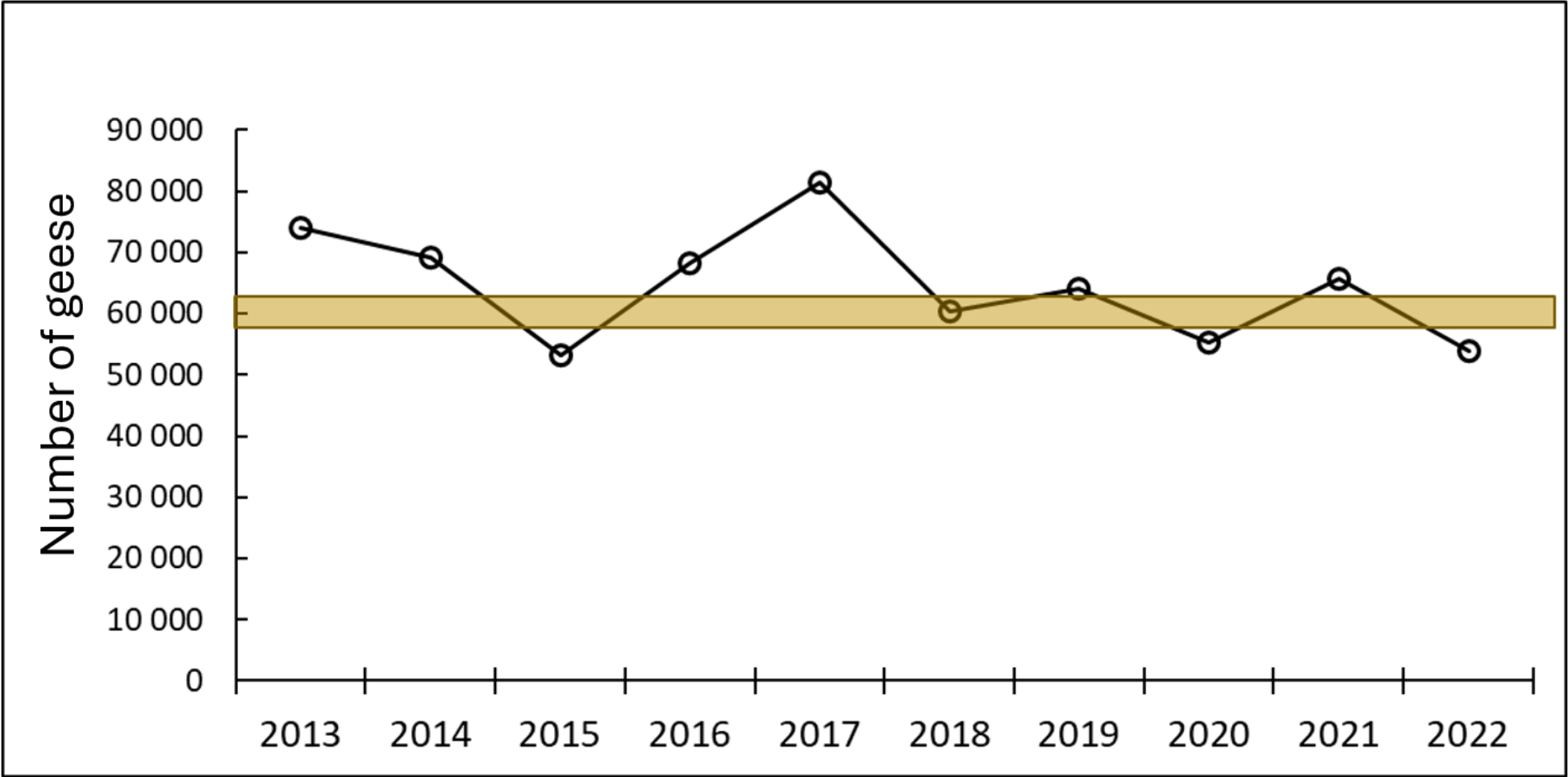
Workshop i
Levanger
7.-10.oktober 2024

Most of the
pink-footed
geese are
harvested in
Trøndelag

Number of pink-footed geese based on counts in Trøndelag (we know we miss some geese..)

Den europeiske gåseforvaltningsplattformen – hva er

European Goose Management Platform

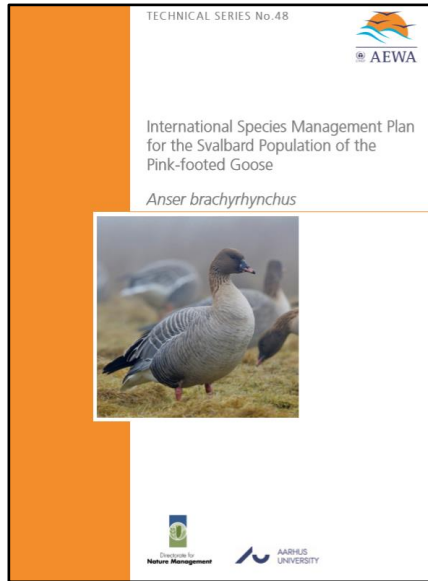

[About](#) [News](#) [EGMP bodies](#) [Meetings](#) [Species info](#) [Data](#) [Resources](#)

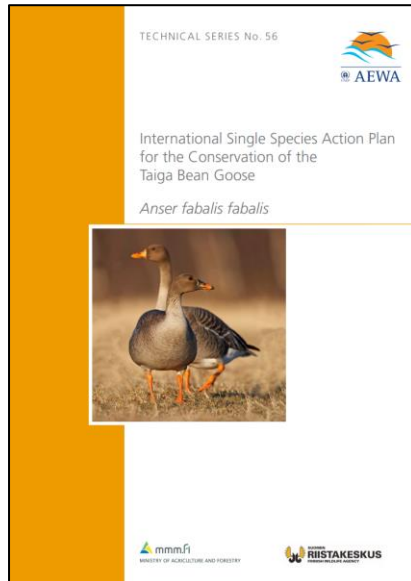
European Goose Management Platform

Kortnebbgås

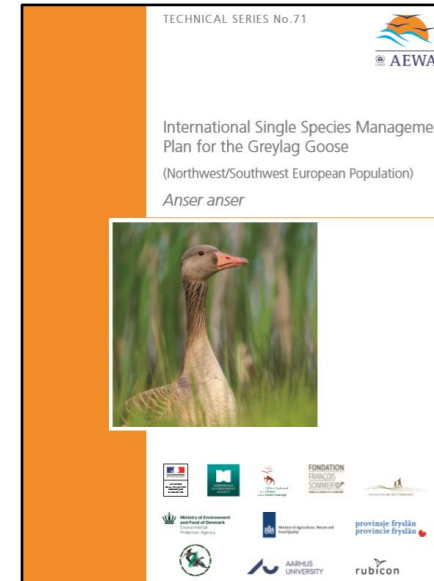
Taiga sædgås

Hvitkinngås

Grågås

FNs Bonn-konvensjon

Vannfuglavtalen
(AEWA)

Den europeiske
gåseforvaltnings-
plattformen
(EGMP)

Adaptiv forvaltningstilnærming og struktur

Dynamisk, kunnskapsbasert (oppdatert!), brukerinvolvering, kommunikasjon, transparent, bygge tillit, forvaltning & forskning hånd-i-hånd

**NINA (ITo) og Norges Bondelag (OMG):
nasjonale eksperter for Norge**

A photograph of two grey geese standing in a dry, grassy field. The geese have grey bodies with dark wingtips and orange beaks. One goose is in the foreground, facing right, and the other is slightly behind it, also facing right. The background is a blurred field of dry grass under bright, warm light.

Grågås - internasjonal forvaltningsplan (ISSMP)

Hovedmål

- Forvaltes på **bærekraftig** nivå
- Minimalisere **landbruksskader** og **konflikter**
- Minimalisere risiko for **offentlig helse** og maksimere **luftsikkerhet**
- Minimalisere risikoen for **annen flora og fauna**
- Maksimere **økosystemtjenester** og goder
- Minimalisere **kostnadene med forvaltning** av gjess
- Bidra med **jaktmuligheter** som er i overensstemmelse med å opprettholde bestanden på et akseptabelt nivå

GRÅGÅS

Enighet om to
«forvaltningsenheter»
(*Management Units*)

*Blandes om vinteren,
hvordan måle effekter
av f.eks. økt jaktuttak?*

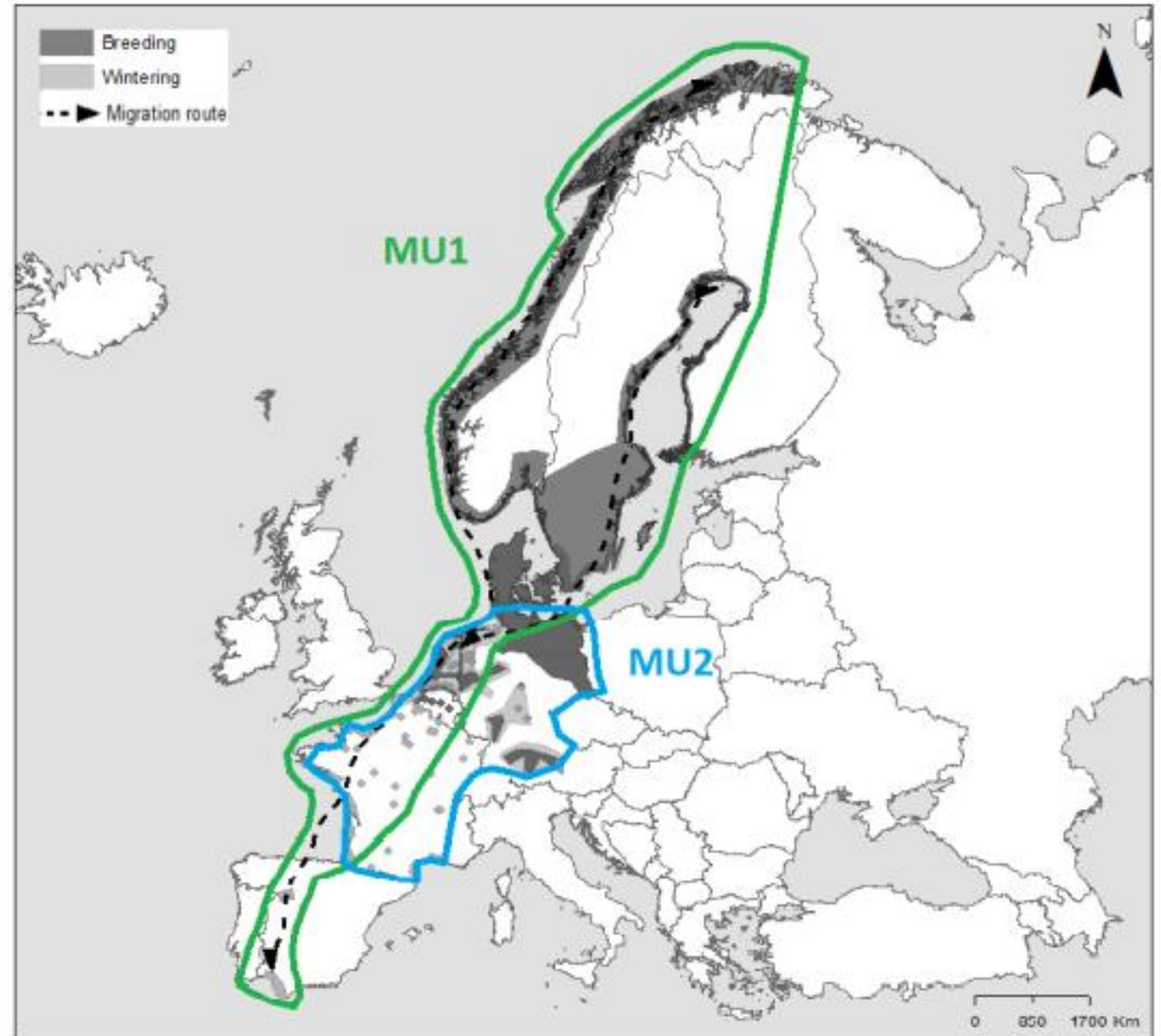

Figure 1. Agreed management units of the NW/SW European population of Greylag Goose.

Usikre bestandsestimater...

800 000 - 1 200 000

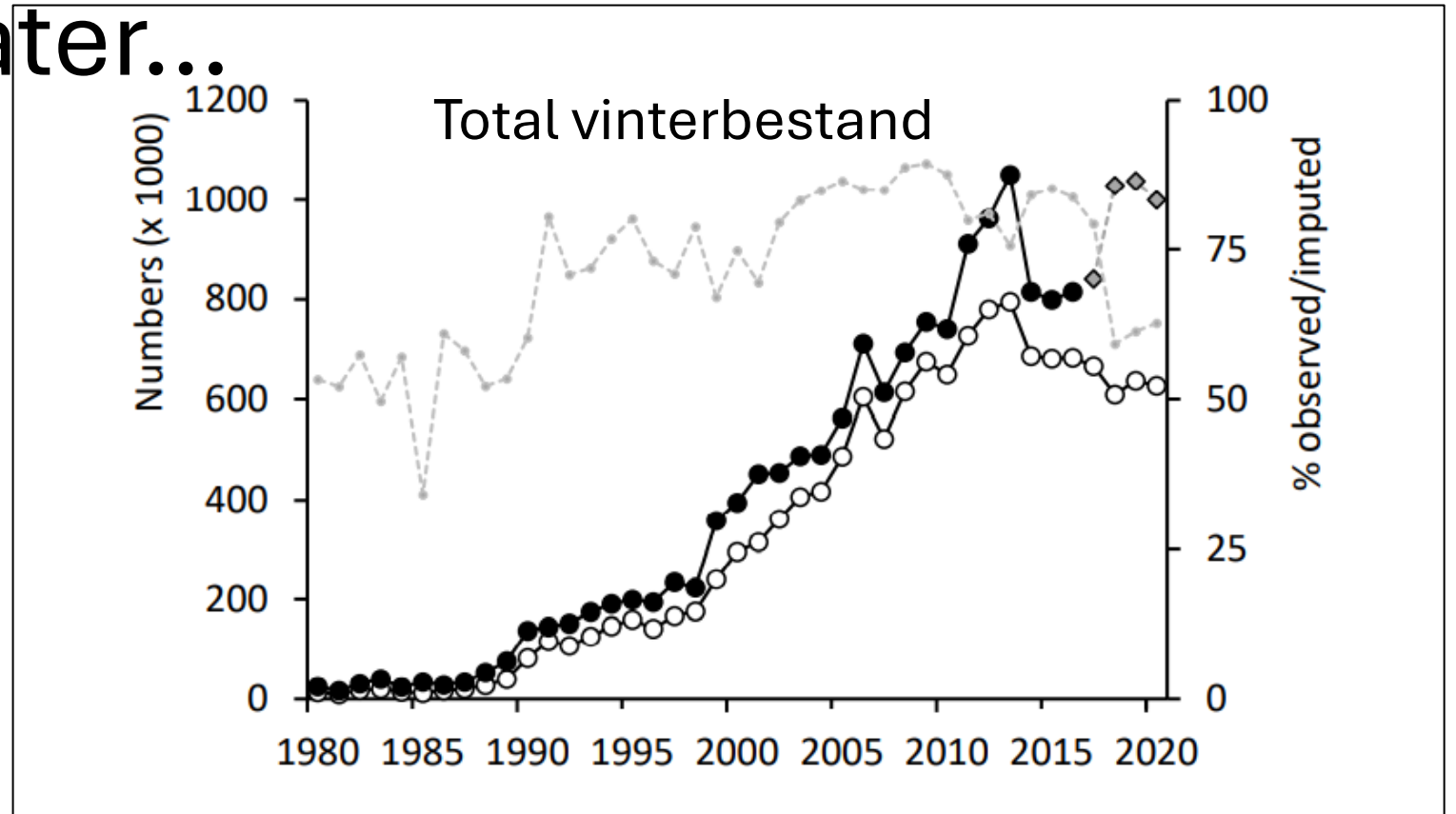
(mangler data fra
Tyskland, Spania...)

Norge?

Nytt initiativ;

Estimering basert på
modellverktøy

(registreringer og ekstrapolering)

Alle land oppgitt såkalte ***referanseverdier*** (nedre bærekraftige nivå)

Table 3. National, management unit and population level FRVs. Management Unit 1 (MU1) includes: Norway, Sweden, Denmark, Finland (Breeding); Denmark, Germany, France (Stopovers); Netherlands, Belgium, Denmark, Sweden, France, Spain, Portugal (Wintering) and MU2 includes: Germany, Netherlands, Belgium, France.

Country	bFRP (pairs)	bFRR (km2)	bFRH (Y/N)	wFRP (inds)	nFRR (km2)	nFRH (Y/N)
Norway	10,000	269,300	Y	436	194,200	Y
Sweden	12,000	155,900	Y	23,883	78,000	Y
Finland	2,700	22,000	Y	n.a.	n.a.	n.a.
Denmark	6,400	45,400	Y	9,931	49,500	Y
Germany	49,780 ^F	203,338 ^F	?	191,636	?	?
Netherlands	21,000	37,869	Y	107,321	38,136	Y
Belgium	2,000	21,800	Y	11,146	29,300	Y
France	200	256,400	Y	3,350	512,300	Y
Spain	n.a.	n.a.	n.a.	24,698	?	?
Total MU1	31,100	492,600	4/0	112,893	?	3/0
Total MU2	72,980	519,407	3/0	264,916	?	2/0
Total Population	104,080	1,012,007	7/0	370,400	?	5/0

Usikkert hva som er status i Norge i dag!

Noen steder økende, andre steder stabilisert gjennom jakt?

Vedtatt i den internasjonale arbeidsgruppen

Alle landene kan øke **uttaket** av grågjess med 40% over en 10-årsperiode)

EU-land følger
Fugledirektivet

«Artikkel 9»
åpner for uttak
uten øvre
grense så lenge
en kan
dokumentere
at det er en
«serious
damage» for
landbruket

Table 6. Overview of the latest annual national level of **derogation** of Greylag Goose reported to the EU (EU 2020).

Derogation numbers Range state	Reported to the EU-Article 9 (derogations)			
	Adults	Eggs	Nests	Year
Finland	0	0	0	2018
Belgium	1,957	40	8	2018
Denmark	145	0	0	2018
France	-	-	-	NA 2015-18
Germany	1,582	8,919	1,843	2016
The Netherlands	163,354	55,652	29,009	2016
Spain	0	0	0	2016
Sweden	300	0	0	2018

Grågås i dag

- Utvikles en bestandsmodell basert på de data som er tilgjengelig (inkl. estimat fra Norge)
- Behov for noe mer vurdering av ungetilveksten (i dag kun i utvalgte områder)
- Behov for mer informasjon om skadefellingsstatistikk
- Kan øke uttaket gjennom jakt ytterligere – bedre organisering og tilrettelegging...

Trøndelag vs. europeisk plan for grågås (jakt)

- **Grunneiere/gårdbrukere** viktige m.t.p. tilrettelegging for «optimal jakt»
- **Gåsejegere** viktige utøvere
- *MEN også viktig i planen:*
*Kommunikasjon omkring **beiteskader**, utfordringer, kunnskap og erfaringer*

*Strukturen og driften i det **europæiske**
planarbeidet følger en bestemt **organisering***

Her tas beslutningene

- Nasjonale myndigheter (MD)
- Nasjonale eksperter
- Relevante brukergrupper

ÅRLIG MØTER

Den
internasjonale
arbeidsgruppen

*Lager årlige
arbeidsplaner*

Kortnebbgå
s

Taiga sædgås

Grågås

Hvitkinngås

Landbruk

Sekreteriat
(Bonn)

Datasenter
(Aarhus
Universitet)

Internasjonalt
modellerings
konsortium

*Samler og bearbeider
data*

*Utvikler
bestandsmodeller*

*Holder
hjulene i
gang...*

EGMP: et adaptivt forvaltningsprinsipp

- Bruke til enhver tid gjeldende kunnskap
- Involvering av brukergrupper og interessenter

Viktige elementer

- **Kommunikasjon** (alle retninger!)
- Transparente prosesser
- Bygge tillit

Hvilke verktøy er det i verktøykassen?

Akutte skadeforebyggende
og
mer langsiktig **bestandsregulerende**

*Egen eiendom
og/eller
fellestanken...*

Mulige tiltak vil variere noe med hvilken gåseart det gjelder...

A Greylag Goose is shown swimming in blue water. The goose has a grey head and neck with a prominent, ribbed texture. Its beak is a bright orange-yellow color. The wings are dark with distinct white stripes. The body is white, and the tail feathers are dark. The water is slightly rippled, and the background is a soft, out-of-focus blue.

Grågås

- Høst
- Lokal og trekkende fugl
- Hekkefugl
- Kommunal forvaltningsplan
- Ikke med i RMP

Skadeforebyggende tiltak

- Manuell jaging: løping, laser, mm.
- “Passiv” bortjaging: hauk, gasskanon, mm.
- Friområder: avsette arealer attraktive for gjess
- Skadefelling: et skremmetiltak...
- Gjerder

Gørli E. Bruun Andersen

Bestandsregulerende tiltak

Egg-sanking, egg-punktering og
Jakt

Skadefelling

Kanadagås og
stripegås

Hvitkinngås

Grågås

INLAND NORWAY
UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

Faculty of Applied Ecology and Agricultural Sciences

Gørli Elida Bruun Andersen

Masteroppgave

Interaksjon mellom gjess og landbruk i Vestfold;
skadefelling eller jaging for å redusere beiteskader?

Interactions between geese and agriculture in Vestfold County, Norway;
derogation shooting or human scaring as a tool for damage
reduction?

Master in Applied Ecology

2017

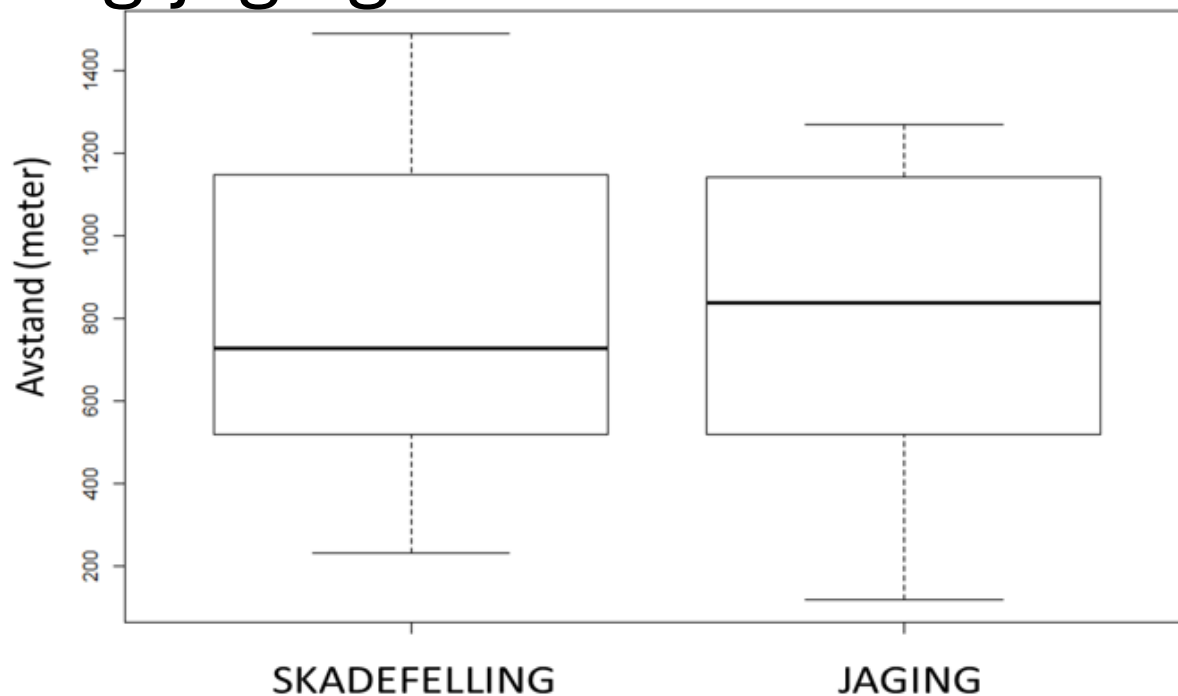

Skadefelling vs. jaging, hva fungerer best?

- Hver tredje morgen; *skadefelling* og *bortjaging* annenhver gang
- Registrerte gjessenes arealbruk etter hvert tiltak

Avstand mellom gåseflokkene og åkeren etter skadefelling/jaging

Begrenset effekt av skadefelling i dette studiet

Likevel viktig konfliktreducerende tiltak

Jaging

JAGING AV KORTNEBBGÅS: En studio viser at jaging kan være et alternativ, men at det må jages intensivt om dette skal ha noen effekt. Foto: Ingunn M. Tombre (NINA).

■ Funker det å jage gjess?

Svaret er tja. . .

Gjess som beiter på innmark gir bønder store økonomiske tap, og mange ser ingen annen utvei enn å jage dem. Men hvor effektivt er det egentlig?

Mange gårdbrukere har store utfordringer med gjess som beiter på innmark. Særlig i Vesterålen og Nord-Trøndelag er problemene store, der tusenvis av kortnebbgjess raster om våren på vei til bekkelassene på Svalbard. For noen gårdbrukere er det ingen annen utvei enn å jage gjessene borti fra markene. Men er dette et effektivt tiltak?

For å svare på dette har forskere fra Norge og Danmark gjort nettopp dette. Altså jaget gjess.

Jaget gjess dagnet rundt
Doktorgradstudent Caroline Simonsen ved Aarhus Universitet har gjort en betydelig feltinnsats, med jaging av gjess dagnet rundt, forteller Ingunn Tombre, som er seniorforsker i NINA (Norsk institutt for naturforskning) og leder av MIGRAPOP-prosjektet som studien er en del av. Hun forteller at i tillegg til et omfattende feltarbeid, har analysene i ettertid vært utfordrende.

STØRST EFFEKT: Størst var effekten av jaging tidligst i perioden, viser studien.

– Vi har hatt et svært godt samarbeid med lokale gårdbrukere og andre lokale som har bidratt i felt, og det har vært en utmerket dialog hele veien i prosjektet. Vi håper at resultatene kan være relevante for mange, sier Tombre.

I studien ble et sett med tilfeldig valgte arealer som vi vet har mye gjess om våren valgt ut, forklarer Tombre.

Hvert jorde fikk samme jageintensitet gjennom hele perioden gjessene var til stede; enten to, fem, eller ti ganger for dagen.

Må jage s intensivt
Denne studien viser at jaging

Skadefeling

Uttalelse

Sak: 2024/3486

Fellingstillatelse - beslutningsgrunnlag og ansvar for sakens opplysning

Saken gjelder Statsforvalteren i Troms og Finnmarks vedtak om å stadfeste syv tillatelse om skadefelling av inntil 79 grågjess med hjemmel i viltforskriften § 3-3. Statsforvalteren

Om adgangen til å dispensere fra vilkårene i viltforskriften

- (23) Når det gjelder spørsmålet om det er adgang til å dispensere fra vilkårene i viltforskriften § 3-3, legger ombudet til grunn at Statsforvalteren er enig i at det ikke finnes en slik adgang.

Konklusjon

- (24) Sivilombudet er kommet til at vilkårene for å gi skadefellingstillatelse ikke var oppfylt for tre av søknadene og derfor skulle vært avslått. Det er videre tvil om vilkårene var oppfylt for de øvrige søknadene. Statsforvalterens vedtak er mangelfullt utredet og begrunnet, jf. forvaltningsloven §§ 17 og 25. Det er derfor begrunnet tvil ved resultatet i saken.
- (25) Ombudet legger til grunn at de pålagde tillatelsene er effektivt, og at en fornyet vurdering derfor ikke vil kunne føre til en realitetsendring. Det forutsettes imidlertid at forvaltningen merker seg ombudets synspunkter og legger disse til grunn ved behandlingen av fremtidige saker om skadefellingstillatelser.

Skadefelling

- Sivilombudets uttalelse gjør seg gjeldende også for eventuelle andre arter det søkes om skadefelling hvor kommunene har myndighet til å avgjøre.
- Forskrift om skadefelling, dødt vilt og bruk av vilt i oppdrett, forskning og dyrepark, viltforskriften, stiller klare vilkår for å tillate felling av arter som gjør skade.

Skadefeling

- Kommunene bør informere de som har vært utsatt for viltskader tidligere år om kravene til dokumentasjon for eventuelle søknader. Det gjelder hvor vesentlig skaden kan bli vurdert mot virksomhetens økonomiske bæreevne, hvor omfattende forebyggende tiltak som har blitt iverksatt, sammenlignet med verdiene som skal vernes, hvordan eventuell felling begrenses til skadegjørende individer, samt vurderinger av punktene d og e som gjelder den aktuelle arts skademønster og bestandssituasjon.

Skadefelling

- Vilkårene er:
- a. Skaden er eller kan bli av vesentlig økonomisk betydning.
- b. Skadeforebyggende tiltak er i rimelig utstrekning forsøkt, vurdert ut fra hvilke verdier som skal beskyttes og kostnadene ved alternative tiltak.
- c. Uttaket rettes mot skadegjørende individ.
- d. Uttaket er egnet til å stanse eller vesentlig begrense skadesituasjonen.
- e. Uttaket ikke truer bestandens overlevelse. Dersom mordyr avlives i yngletiden, skal avkommet om mulig også avlives.

Laser

NIBIO POP

VOL. 7 - NO. 26 - 2021

NIBIO
NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Birdlaser fra Westflow (til venstre og oppe til høyre) ble brukt til å skremme grågås (*Anser anser*) vekk fra innmark i dette prosjektet (foto: Jo Jorem Aarseth).

Bruk av laser for å skremme grågås (*Anser anser*) bort fra innmark

Beiteskader fra gjess på innmark er et økende problem flere steder i landet. Gjess kan påføre innmarka skader som; redusert avling (grovfôr/såkkorn), redusert kvalitet (mye ekskrementer), tråkk-skader (spesielt før høsting) og spredning av frø fra uønskete planter. En rekke metoder for å skremme gjess vekk fra innmark er prøvd ut med blandet resultat. Så langt har skadefelling vist seg som det mest effektive, men denne metoden kan være omstridt. I en hektisk hverdag er det viktig for gårdbrukeren at skremme-metoden er effektiv og at effekten er langvarig. Gjennom et prosjekt finansiert av NIBIO, Landbruksdirektoratet og Miljødirektoratet (gjennom Statsforvalteren i Troms og Finnmark) har NIBIO nå undersøkt effekten ved bruk av laser for å skremme grågås (*Anser anser*) vekk fra innmarka i Troms.

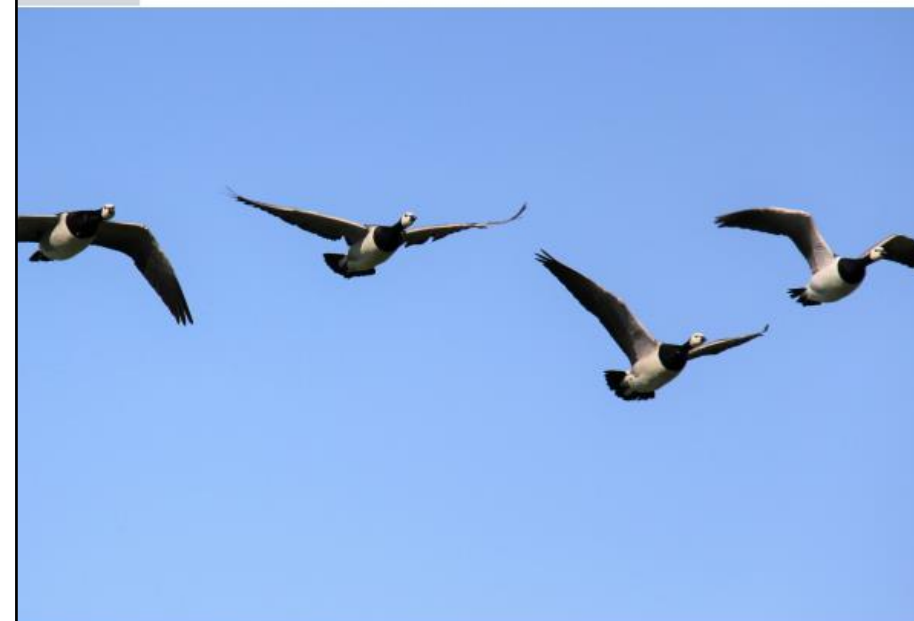
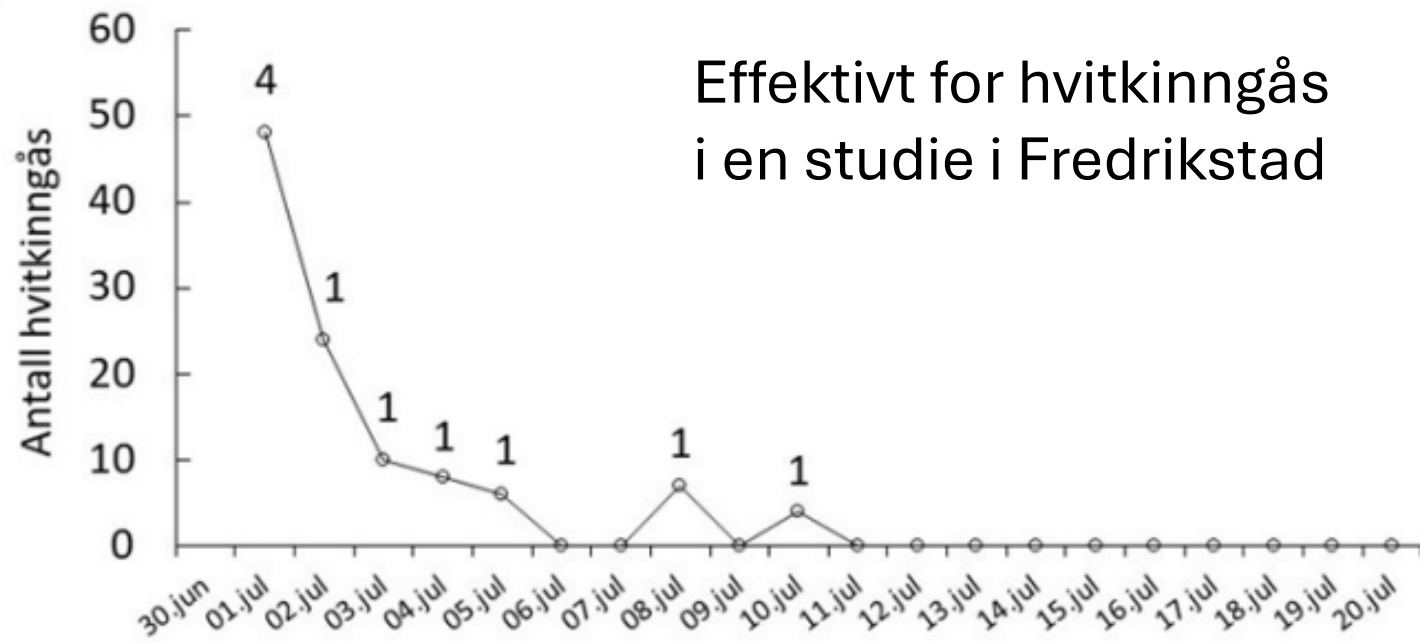
Experiences with laser and other scaring techniques in the Netherlands

AEWA Webinar 09-12-2021
Agriculture Task Force

Julia Stahl & Joris Latour

Effektivt for hvitkinngås i en studie i Fredrikstad

Gjerder

I ungeperioden

Type og montering i terrenget viktig for å få god effekt

www.nina.no

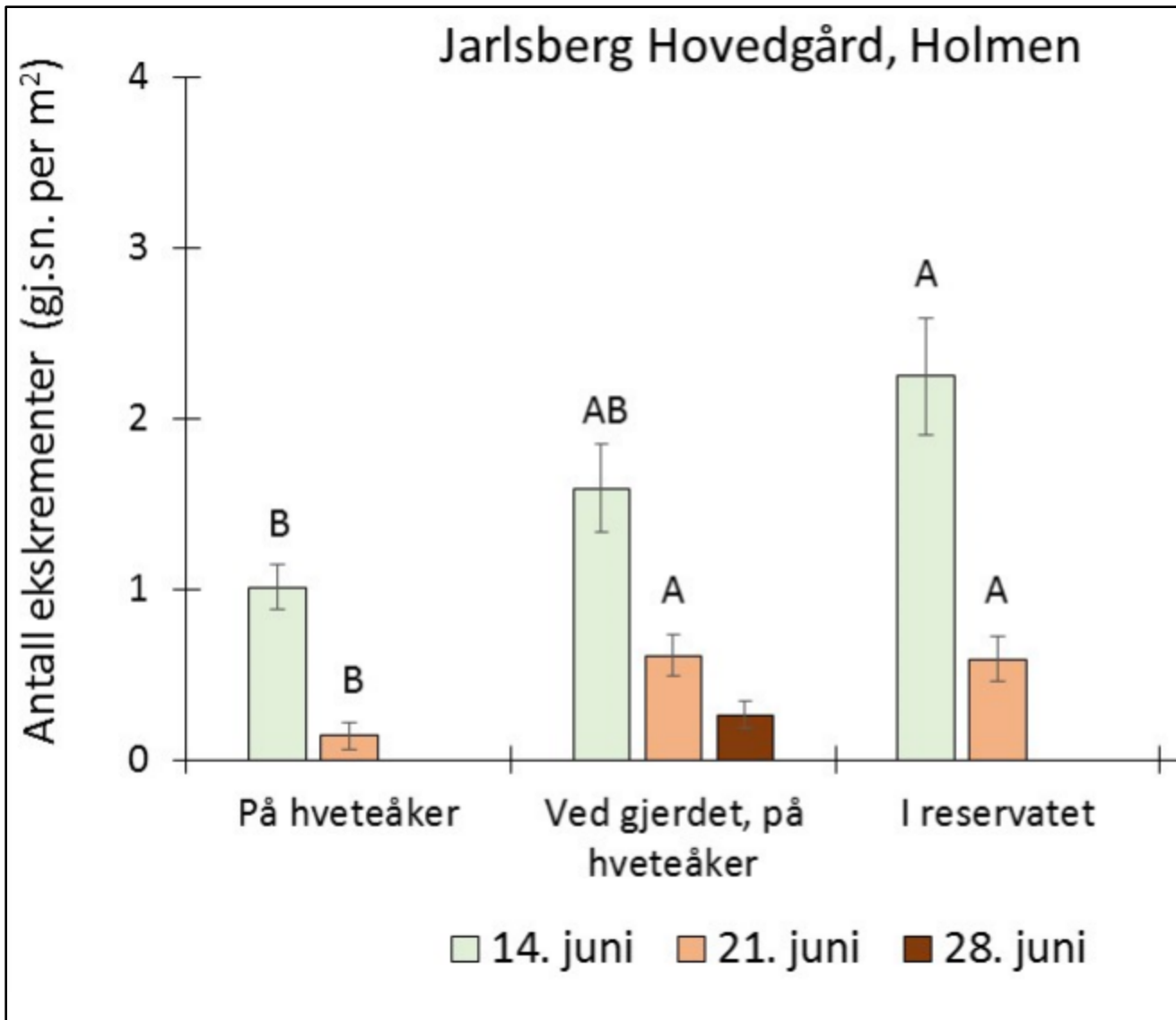
1552 NINA Rapport

Forebygging av beiteskader forårsaket av hekkende gjess i Vestfold
Fungerer det med gjerder?

Ingunn M. Tombre, Gørli E. Bruun Andersen og Ove Martin Gundersen

NINA Norsk institutt for naturforskning

Når gjerdet er ordentlig etablert ble tettheten av gåseekskremerer signifikant redusert

Grågåsutfordringer i Namsos

Foto:
Ove Martin Gundersen

Forskningsbaserte resultater fra **skadeforebyggende** tiltak

Jaging

Krever innsats, verner arealet, forflytter problemet, like mange gjess neste år?

Friområder

Krever ekstra midler? Kan være effektivt i kombinasjon med jaging

Skadefelling

Viktig konfliktforebyggende tiltak, mange har gode erfaringer med dette

Gjerder

Må gjøres «riktig», effektivt i deler av vekstsesongen

Forskningsbaserte resultater fra **bestandsregulerende** tiltak

Eggsanking / egg-punktering

Lite forskningsbaserte resultater, begrenset utbredt (?), god effekt der dette er gjennomført? Ressurskrevende

Jakt

Den ultimate løsningen...?

Tilrettelagt jakt av flere grunneiere har vist seg effektiv om dette planlegges

Nesset, Levanger

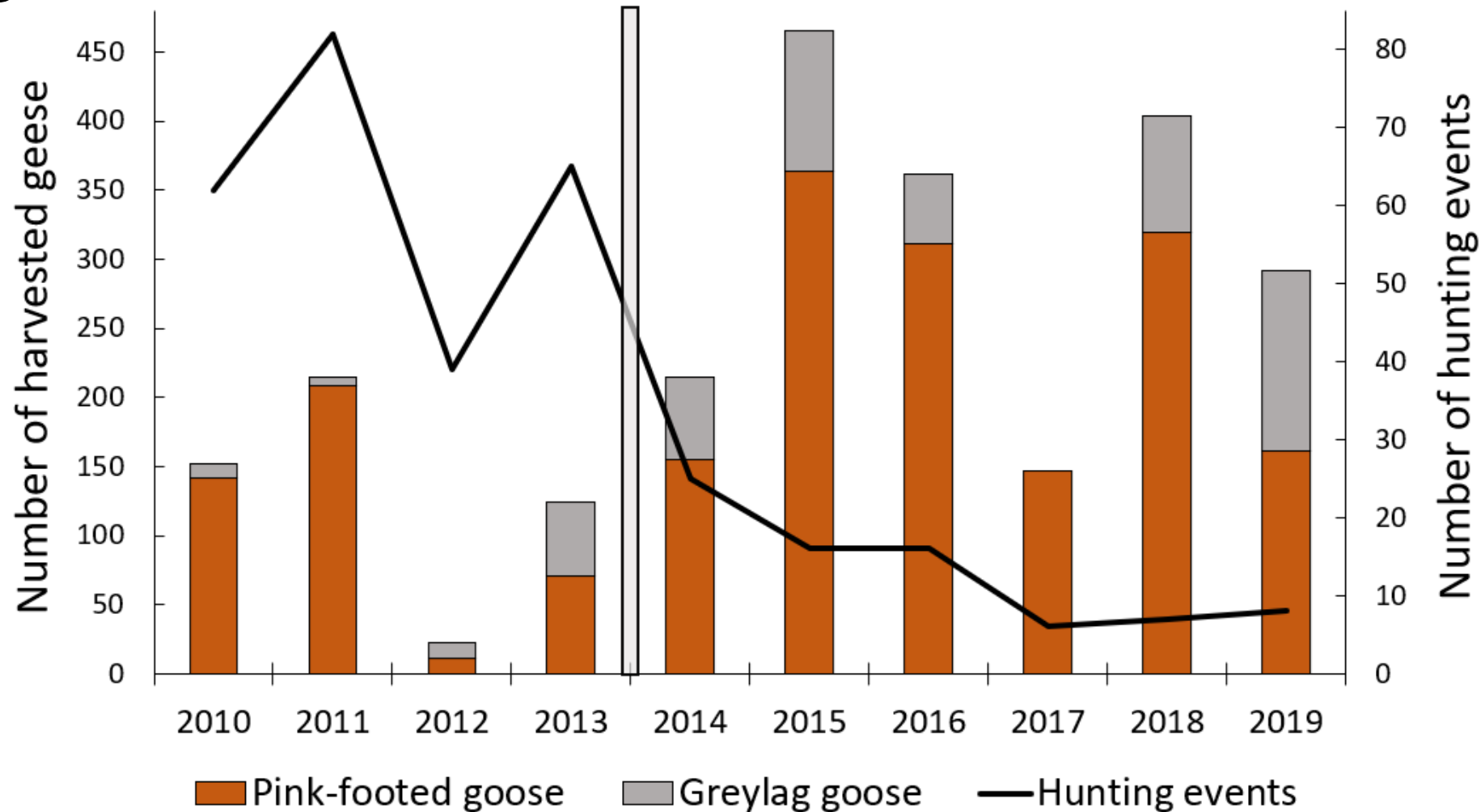
Egge, Steinkjer

GOOSEHUNT- prosjektet

- Jaktareal & friareal
- Fridager mellom jakt

Egge

Organisering vil være viktig for og nå mål planene og dette vil redusere beiteskader

Om jakten planlegges og
tilrettelegges kan fellingstallet øke

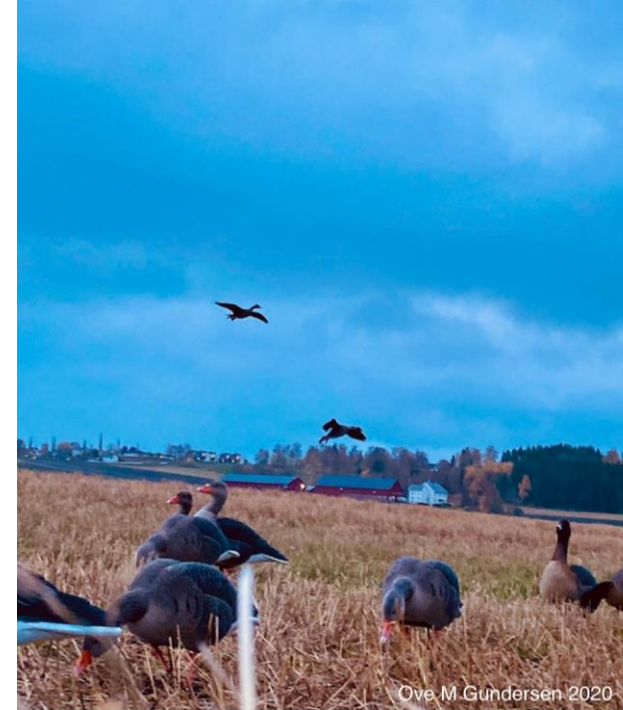

Hva når alt ikke er ideelt ?

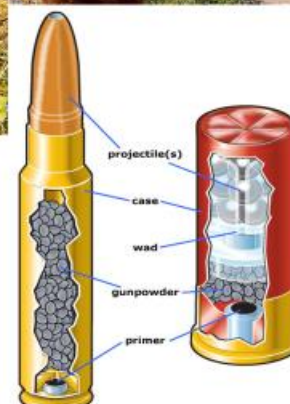
Hva må grunneiere gjøre ?

Jegere?

Egen eiendom vs. fellestanken... “Ja, takk – begge deler!”

Rifle

Hagle

- Grunneierne sitter med nøkkelen (organisere større områder på tvers av eiendommer), men det er også behov for dyktige jegere. Opplegg må tilpasses lokale forhold, men noen tommelfingerregler gjelder uansett; lavere jakttrykk gir flere felte gjess! (der en jakter på samme flokkene)

A photograph showing two hunters in camouflage gear crouching in tall, dry grass. They are holding shotguns and aiming them towards a flock of birds flying in the sky. The sun is low on the horizon, creating a bright, hazy glow. The sky is filled with clouds, and several birds are visible in flight. The overall scene is a hunting scene during sunset or sunrise.

Jakta må organiseres der gjessene er på høsten, en må tenke helhetlig!

For høyt jakttrykk kan presse gjessene vekk fra området

- Jaktseasonen kortes ned
- Få jaktdager og lavt uttak
- Kunnskap om jakta er viktig!
- Dette må også læres videre
- Ha gjerne med nybegynnere
- Kommunikasjon med andre jegere
- Registrering er viktig!

Gåsejakt-kurs

- Utviklet av gåseprosjektet
- Deltakerkurs
- Instruktørkurs

Kursets innhold:

- Biologi
- Arter
- Forvaltning
- Jakten på den optimale jakten
- Former for jakt
- Kamuflasje
- Lokkefugl
- Skytetrening : Hagel & Rifle

Gåsejakt-kurs

Jakt i kulturlandskapet
Jakt, biologi, arter og forvaltning

Gåsejakt-kurs

Kystjakt
Jakt, biologi, arter og forvaltning

Ove M Gundersen 2

Ove M Gundersen 2020

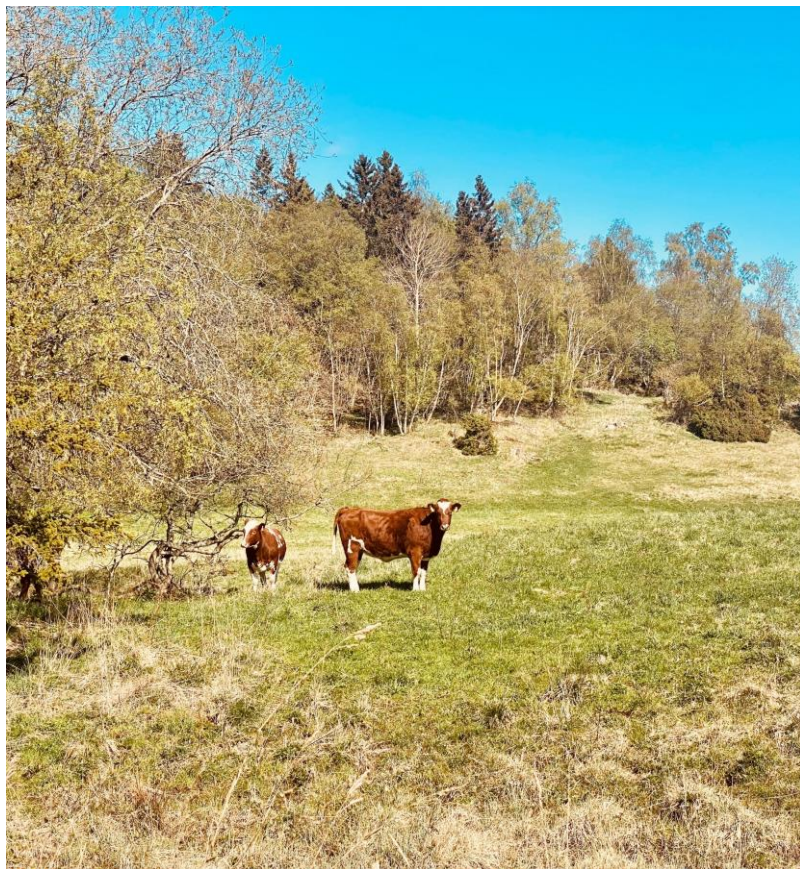
Skyting er ferskvare, still krav til jegerne som jakter hos deg!

Eggsanking

VERDENSARV
VEGAØYAN

Prosjekt Omelett

Prosjekt omelett 2.0 Ytterøya

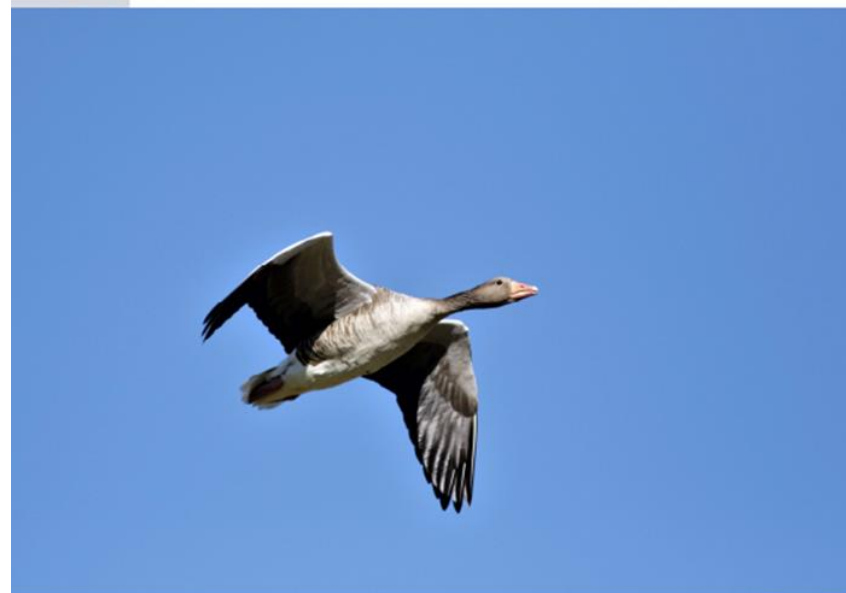

2188

NINA Rapport

Vingefjærutvikling hos grågjess i Vesterålen

Ove Martin Gundersen, Ingunn M. Tombre og Johnny Bakken

Nye gressfrøblandinger

Det nye gresset må:

- Tåle gåsebeiting
- Gi god og nok mat til husdyrene
- Ha kvalitet og smakelighet for dyrene om vinteren
- Ha en god vinteroverlevelse i engen

Må også være bra for gjessene.... 😊

[FYLLES
UT AV
NINA Rapport

Grasproduksjon i et landskap med gjess

Er det noen bærekraftige løsninger?

Ingunn M. Tombre
Sigridur Dalmannsdottir
Ragnhild Renna
Sanne Bech Holmgaard
Ellen Elverland
Marit Jørgensen
Karoline Vestland
Knut Johnny Enoksen
Johnny Dahl Hansen
Evar Kristiansen
Jan Theodorsen

Nye frøblandinger

Bruk lokal landbruksekspertise! (gårdbrukere, landbrukstjenesten)

Det er alternative løsninger...

Våre studier: hundegras, raigras og strandsvingel viser gode produksjoner og dyrene like graset.

Gjessene viste ingen preferanse for tradisjonell timotei-blanding og det nye alternativet.

Oppsummering

- Helhetlig tilnærming er avgjørende:
- Effektiv forvaltning
- Organisert jakt
- Tilskuddsordninger
- Tilpasset jordbrukspraksis
- Samarbeid og kunnskapsdeling reduserer konflikter

- Konklusjon og kommentarer
 - Kommunen har forvaltnings ansvaret for grågås
 - For å begrense beitekonfliktene er det mange verktøy som kan tas i bruk, helst en kombinasjon av flere.
 - En kommunal forvaltningsplan kan bidra med å identifisere prioriterte tiltak.
 - Selv om en del tiltak må initieres av grunneier (f.eks. jakt) viser erfaring at en positiv involvering fra kommunen er positivt!
 - Forskning kan bidra med relevant kunnskap, og andre kan bruke kunnskapen og arbeide mer politisk.

Google.com

Gåseutfordringer...

➤ Det er verktøy i verktøykassen

Gjess som ressurs

re avhengig

er den beste

➤ Ta gjerne kontakt!

)

Takk for meg

ove.martin.Gundersen@bondealget.no